

**Мазур Х. В., Шведа Н. І.**, студентки,  
Юридичний інститут,  
Національний авіаційний університет, м. Київ  
Науковий керівник: **Оніщенко О. В.**, к.ю.н., доцент

### **НАБУВАЛЬНА ДАВНІСТЬ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ**

«Час не лише нищить, а й творить», – писав С. Дністрянський [4]. Ці слова повною мірою стосуються відносин власності, а саме інституту набувальної давності.

Частина 2 ст. 41 Конституції України зазначає, що право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом [1]. У зв'язку з наведеним, наразі в правозастосовній практиці доволі актуальними та складними виявилися спори про визнання права власності за набувальною давністю. Це пов'язано з малою кількістю наукових досліджень зазначеної новели цивільного законодавства.

В Україні набувальна давність регулюється Цивільним кодексом (далі – ЦК), а саме ст. 344. Вона визначається як набуття права власності на чуже майно особою, яка добросовісно заволоділа цим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років або рухомим майном – протягом п'яти років. Право власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери набувається за рішенням суду [2].

Набувальна давність пов'язана з трьома оціночними поняттями: добросовісно, відкрито, безперервно, – однозначне тлумачення яких має істотне правове значення. Однак ці ознаки не мають чітко визначених параметрів. Тому судова практика все частіше зіштовхується з такими спорами, і відсутність у законодавстві розкриття змісту таких термінів викликає труднощі при вирішенні спорів. Не даючи розкриття понять вказаних вище термінів щодо набувальної давності, законодавець, скоріш за все, виходив з того, що вони вже були відомі раніше римському праву [6].

Крім цього законодавець, очевидно бажаючи якомога скоріше втілити прогресивне нововведення в життя, вирішив окремо прописати порядок застосування положень про набувальну давність щодо правовідносин, які виникли до набрання чинності новим ЦК. І, потрібно сказати, зробив це не зовсім вдало.

Присвячений цьому пункт 8 Прикінцевих та перехідних положень ЦК встановлює: «Правила статті 344 Цивільного кодексу України про набувальну давність поширюються також на випадки, коли володіння майном почалося за три роки до набрання чинності цим Кодексом» [2].

Вищевказана критика, адресована законодавцю, стосується словосполучення «за три роки до набрання чинності», оскільки саме через нього, а точніше через невірне сприйняття його змісту представниками української судової системи у багатьох добросовісних набувачів виникають проблеми з визнанням права власності.

Формальний підхід до цього словосполучення дозволяє знайти аж три можливих варіанти його тлумачення. Перший – положення про набувальну давність поширюються на відносини, що виникли РІВНО за три роки до набуття чинності новим ЦК. Враховуючи, що Кодекс набрав чинності з 1 січня 2004 року, то згідно такому варіанту тлумачення набувальна давність стосувалась би лише тих осіб, хто заволодів чужим майном саме 1 січня 2001 року. Так, за приклад може слугувати справа № 22-а-3808 Апеляційного суду Харківської обл. від 06.10.2005 р., а саме: рішенням Київського районного суду м. Харкова від 29.06.2005 р. відмовлено в задоволенні позову П. до Харківської міської ради про визнання права власності на 37/100 частини жилого будинку за набувальною давністю лише з посиланням на п. 8 Прикінцевих та перехідних положень до нового ЦК. При цьому суд зазначив, що позивач не набув права власності на чуже майно, оскільки правила ст. 344 ЦК України про набувальну давність поширюються на випадки, коли володіння майном почалося за три роки до набрання чинності цим Кодексом (позивач зазначав, що володіє майном відкрито, добросовісно та безперервно з 1983 р.). Апеляційна інстанція, погоджуючись з таким висновком районного суду, в своїй ухвалі від 6.10.2005 р. зазначила наступне: «за змістом наведеної норми в строк володіння позивачем майном може бути зараховано тільки три роки, які минули станом на 01.01.2004 р., тобто з урахуванням викладеного на час пред'явлення П. позову не минуло десять років володіння ним чужим майном. Оскільки в цивільному законодавстві до 01.01.2004 р. взагалі був відсутній інститут набуття права власності за давністю володіння чужим майном, судова колегія погоджується з тлумаченням судом першої інстанції вимог п. 8 Перехідних положень ЦК [5].

Інші два варіанти тлумачення: положення про набувальну давність застосовуються до правовідносин, що виникли відповідно або РАНІШЕ, або ПІЗНІШЕ 1 січня 2001 року. Іншими словами, словосполучення «за три роки до набрання чинності» видозмінюється у «раніше трьох років до дати набрання чинності» або ж у «протягом останніх трьох років до дати набрання чинності». Якби законодавець використав одну з наведених видозмінених конструкцій, питань би ні в кого не виникало [4].

Відповідно якщо притримуватись думки суддів, то можна зробити висновок, що чим довше відкрито і добросовісно володієш майном, тим

гірше. Адже, якщо таке володіння розпочалося в дев'яностих і раніше, то шансів на визнання права власності особа не матиме. Що досить нелогічно, оскільки навряд чи у осіб, що користуються чужим майном не так давно, виникає на нього більше прав.

Ясність в ситуацію намагався внести Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. А саме зазначив, що коли строк давнісного володіння почався раніше 1 січня 2001 року, то до строку, який дає право на набуття права власності за набувальною давністю, зараховується лише строк з 1 січня 2001 року. Разом із тим, якщо перебіг строку володіння за давністю почався після цієї дати, то до строку набувальної давності цей період зараховується повністю [3].

Таким чином, з набувальною давністю склалася ситуація, коли простіше пристосуватись до існуючих (хай і досить спірних) умов, аніж домогтися встановлення істини. Залишається розраховувати лише на свої сили і детально аналізувати судову практику, щоб звернення до суду з цілком законною вимогою не мало наслідком констатацію факту незаконного володіння майном.

#### *Література*

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. № 40-44. – С. 356.
3. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 07.02.2014.
4. Гурлов В. Набувальна давність: чим довше володієш, тим гірше / В. Горлов, А. Бузинний. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://pravdop.com.ua/publikacii\\_v\\_smi](http://pravdop.com.ua/publikacii_v_smi).
5. Луспенік Д. Спори про набувальну давність: проблеми теорії і судової практики / Д. Луспенік // Юридичний журнал, – К.: Видавнича організація «Юстиніан». – 2006. – № 5.
6. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник / З. Ромовська. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.